

Tobias Brox Bordal

Fotball-VM 2022: Hvilket etisk ansvar har FIFA for at arrangørlandet Qatar respekterer menneskerettigheter?

Bacheloroppgave i Filosofi med en spesialisering innen anvendt etikk

Veileder: Lars Øystein Ursin

Mai 2022

Tobias Brox Bordal

Fotball-VM 2022: Hvilket etisk ansvar har FIFA for at arrangørlandet Qatar respekterer menneskerettigheter?

Bacheloroppgave i Filosofi med en spesialisering innen anvendt etikk
Veileder: Lars Øystein Ursin
Mai 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for filosofi og religionsvitenskap

Fotball-VM 2022: Hvilket etisk ansvar har FIFA for at arrangørlandet Qatar respekterer menneskerettigheter?

Sammendrag:

Verdensmesterskapet i fotball arrangeres i 2022 i Qatar. Grunnet mangler på sportslige grunnlag for tildeling, og Qatars problematiske forhold til menneskerettigheter er tildelingen av mesterskapet til Qatar svært kontroversielt. Kritikken mot Qatar og FIFA har derfor floreret, og mange mener FIFA burde tatt mer ansvar. Teksten tar for seg denne problemstillingen og diskuterer denne opp mot flere teorier. Først presenteres tre etiske teorier. 1: Utilitarisme som fokuserer på konsekvensen av en handling. 2: Deontologi som tar for seg intensjonene bak en handling, og den etiske plikten en har. 3: Dydsetikken som tar for seg hvordan en må handle dydig for å karakteriseres godt, og å være en etisk aktør. Deretter tar teksten for seg CSR teori presentert av R. Edward Freeman, Archie Carroll og Benedict Sheehy. Videre går teksten over til å anvende de etiske og CSR-teoriene opp mot problemstillingen rundt menneskerettigheter i Qatar, og hvilke ansvar som kan tillegges FIFA. Teksten argumenterer for hvorfor CSR gjelder for FIFA, og hvilken betydning det har for deres drift. Teksten konkludere deretter med at FIFA har ansvar overfor menneskerettighetene, samt å sørge for at aktører dem er tilknyttet til også overholder rettigheten. Teksten anvender så dette over på FIFAs situasjon i Qatar, hvor det blir konkludert med at FIFA har et etisk ansvar overfor bruddene for menneskerettigheter som har forekommet i Qatar.

Abstract:

The football world cup will in 2022 take place in Qatar. Due to the lack of sporting reasons for this, as well as Qatar's problematic relation to human rights, the awarding of this World Cup to Qatar is very controversial. The critique of Qatar and FIFA has therefore flourished, and many believe FIFA ought to take on more responsibility than they do. This text addresses the thesis of this and discusses this up against numerous theories. Firstly, three ethical theories are presented. 1: Utilitarianism which focuses on the consequences of one's action. 2: Deontology which focus on the intention behind one's action, and your ethical duty. 3: Virtue ethics which is concerned with how one ought to act with virtue to become, and be characterized, as good, and to be an ethical agent. Then the text presents theories of CSR presented by R. Edward Freeman, Archie Carroll, and Benedict Sheehy. The text proceeds to apply the ethical and CSR theories to the problems of human rights in Qatar, and which

responsibility that can be asserted to FIFA. The text argues for why CSR apply to FIFA, and what this means for their governing. The text then proceeds to conclude that FIFA indeed do have certain responsibilities concerning human rights, as well as they are responsible to ensure that their partners also comply with these rights. The text then applies this to the situation of FIFA in Qatar, where it is concluded that FIØFA indeed have an ethical responsibility for the human rights violations that occur in Qatar in preparations for The World Cup.

Innhold:**Sidetall:**

- 1.0 Innledning	4
- 2.0 Bakgrunn	4
- 3.0 Teori	5
○ 3.1 Etisk teori	6
▪ 3.1.1 Utilitarisme	6
▪ 3.1.2 Deontologi	7
▪ 3.1.3 Dydsetikk	9
○ 3.2 CSR (Virksomhetsetikk)	10
▪ 3.2.1 Interessentteorien	10
▪ 3.2.2 CSR: ansvar utover profitt?	12
▪ 3.2.3 Ansvar for samfunn for øvrig?	13
- 4.0 Case: FIFA i Qatar.....	14
○ 4.1 Hvorfor CSR gjelder for FIFA	14
○ 4.2 FIFAs ansvar og legitimitet	16
○ 4.3 Hvilket ansvar har FIFA i Qatar, samt andre arrangørland av Fotball-VM?	21
- 5.0 Konklusjon	23

1.0 Innledning

I denne teksten skal jeg diskutere problemstillingen «Fotball-VM 2022: Hvilket etisk ansvar har FIFA for at arrangørlandet Qatar respekterer menneskerettigheter?», som også er tekstens overskrift. Jeg starter i punkt 2.0 med å presentere bakgrunnen for denne problemstillingen. Dette ved å vise til hvordan situasjonen i Qatar er, og hvilke utfordringer fremmedarbeiderne møter på i hverdagen i deres bygningsarbeid i forberedelse av arenaer og infrastruktur for årets Fotball-VM som arrangeres i Qatar. Deretter går jeg videre til punkt 3.0, som er den første av to hoveddeler. Under dette punktet presenterer jeg de etiske teoriene: utilitarisme, deontologi og dydsetikk. I tillegg presenterer jeg teori innen CSR: Interessentteorien til R. Edward Freeman, ansvarsområdene til Archie Carroll, samt en CSR-definisjon presentert av Benedict Sheehy. Videre går jeg til neste hoveddel som er punkt 4.0 hvor jeg presenterer caset for teksten. Her presenterer jeg hvorfor CSR gjelder for FIFA, og deretter hvilket ansvar som medfølger av dette. Deretter diskuterer jeg FIFAs ansvar opp mot caset mot Qatar opp mot problemstillingen, før jeg avslutningsvis presenterer min konklusjon for teksten.

2.0 Bakgrunn

Verdensmesterskapet i fotball er den største publikumsbegivenheten i verden i de årene dette arrangeres. Finalene i de to siste mesterskapene (Brasil 2014 og Russland 2018) har samlet over en milliard seere, og det anslås at rundt 3,5 milliarder så på deler av VM i 2018. (FIFA, 2018). Vinteren 2022 skal Fotball-VM igjen arrangeres, og dette skjer i Qatar. Dette mesterskapet er omstridt av sportslige grunner (fordi det må arrangeres om vinteren framfor sommeren på grunn av Qatars klima og ekstreme varme). Det er dog enda mer omstridt av ikke-sportslige grunner. Grunnet få sportslige grunner for tildelingen av mesterskapet til Qatar, har tildelingen først til anklager om korrupsjon mot flere av FIFAs ledende medlemmer. Anklagene virker å være sannsynlige ettersom 16 av de 22 som bidro i avgjørelsen i ettertid enten er blitt siktet eller dømt for korrupsjon eller annen økonomisk kriminalitet, deriblant daværende FIFA president Sepp Blatter, som er blitt utestengt fra all virksomhet innad i FIFA fram til 2028.

De sterkeste kontroversene er dog ikke rettet mot denne korrupsjonen, men mot behandlingen av fremmedarbeidere i Qatar som bidrar i konstruksjonen av arenaer som skal benyttes under mesterskapet, samt andre prosjekter i forbindelse med mesterskapet som bygging av nye hoteller, veier og annen nødvendig infrastruktur. Forholdene arbeidere lever og jobber under har skapt store bekymringer fra flere menneskerettighetsorganisasjoner som har rapportert og

flere brudd overfor disse arbeiderne. Amnesty og andre menneskerettighetsorganisasjoner har dokumentert om arbeidere som er blitt fratatt pass, har svært lange arbeidsdager i ekstrem varme, arbeider under mangelfull sikring, og som bor trangt og primitivt sammen med svært mange andre. Det kommer også rapporter om arbeidere som ikke har fått betalt for flere måneders arbeid, ikke får tilstrekkelig med vann, samt at de ikke får tilstrekkelig med pauser og helsehjelp. Og i februar 2021 kunne The Guardian avslørte at omtrent 6500 arbeidere, hovedsakelig fra India, Nepal, Bangladesh, Pakistan og Sri Lanka, har mistet livet siden bygningsarbeidet med til verdensmesterskapet ble satt i gang. Enkelte av disse har vært svært unge og det rapporteres at arbeidere nede i 16-årsalderen har mistet livet. (Pattisson & McIntyre, 2021).

Selv om man har fått fram slike avsløringer er det likevel en stor mangel på innsyn fra resten av verden om hvordan arbeiderne har det. Journalister blir til stadig nektet adgang til områder hvor arbeidere jobber og bor på, og det fryktes at forholdene er enda verre enn det man til nå har kunnet klare å avsløre. Denne mangelen på innsyn er også noe mange har stilt seg svært kritiske til, og krevet endringer på. Slike endringer skal man ha fått lovnader om, men disse lovnadene har ikke enda blitt innfridd. Qatar har fått svært mye kritikk for disse forholdene fra flere hold, og særlig fra organisasjoner og fotballforbund i den vestlige verden. Kritikken er riktignok ikke utelukkende rettet mot Qatar. Det er også blitt rettet kritikk mot bedrifter og enkeltindivider som har valgt å ta del i arrangementet. Ikke minst har også FIFA møtt svært mye kritikk for at de ikke tar et større ansvar for situasjonen, og viser en manglet vilje til å bidra til å forbedre situasjonen. jeg vil derfor gå videre herfra fra å se på noen teorier som forteller noe om hvordan FIFA burde handle i sin drift, og hvorfor de har et ansvar overfor menneskerettighetene, og derfor burde arbeide for å opprettholde og promotere disse.

3.0 Teori

I Denne delen av teksten skal jeg gå gjennom flere teorier som jeg skal anvende og diskutere senere i teksten knyttet til problemsstillingen. Jeg vil begynne med å presentere etisk teori, før jeg går videre på teori innen CSR. Deretter vil jeg benytte denne teorien i en anvendelse overfor problemstillingen knyttet til fotball-VM i Qatar 2022.

3.1 Etisk teori

Når en skal diskutere virksomheters etiske ansvar dreier det seg om det samfunnsmessige ansvaret som pålegges private og offentlige bedrifter, institusjoner, organisasjoner osv. I den sammenheng er det også viktig med en forståelse av hva etikk går ut på. Innad i etikken skilles det mellom det deskriptive og det normative. Den deskriptive etikken beskriver hvilke normer og idealer en kan finne i et konkret samfunn, og hvordan en handler i henhold til normene og ideene i et samfunn. Den normative etikken dreier seg mer om hvordan en *burde* handle. Normer er det som styrer din adferd i retningen av hvordan du forventes, og burde handle. Det er dette den normative etikken kommer av, da det er snakk om hvordan en burde handle i disse teoriene. Teoriene innenfor normativ etikk prøver å gi en pekepinn eller retningslinje for hvordan en burde handle, og om hvordan en skal komme fram til den rette eller gode handling. I denne teksten skal jeg ha en normativ tilnærming til virksomheters samfunnsansvar, og vil i hovedsak benytte meg av teoriene *utilitarisme*, *deontologi* og *dydsetikk*. (Sagdahl, 2022) (Gert & Gert, 2020 (ed.)). Videre vil jeg benytte teori innenfor virksomhetsetikk, også kalt CSR.

3.1.1 Utilitarisme

I utilitarismen er det hvilke konsekvenser en handling har som avgjør hvorvidt dette er en etisk riktig eller gal handling. Den rette handling er den som medfører mest mulig lykke eller nytte (*pleasure*), samtidig som de minimerer nivået av ulykke eller unytte (*pain*). En etisk handling utføres derfor ved å gjøre det som mest sannsynlig medfører en maksimering av *pleasure* framfor *pain*. Målet er også at maksimeringen av *pleasure* skal nå flest mulig, og minst mulig *pain* for flest mulig. (Sinnot-Armstrong, 2021 (ed)). Utilitarismen er med sitt fokus på konsekvenser og den nytte en handling har, en målrettet teori. Teorien setter fokus på de konsekvensene en søker ved en handling, altså hva selve målet bak en handling er. Til tross for at det er vanskelig å skulle forutsi konsekvensen av en handling, er det likevel konsekvensen som avgjør om en handling var god eller ikke, uavhengig av hva intensjonen bak handlingen var. En handling av gode intensjoner, men med negative konsekvenser er dermed fortsatt en dårlig handling (Sinnot-Armstrong, 2021 (ed)) (Carson & Skauge, 2021, ss. 57-58).

Nytteprinsippet i utilitarismen går svært bra sammen med virksomheter ettersom disse også har som mål å oppnå mest mulig nytte. Utilitarismen passer derfor godt sammen med virksomheter som søker å maksimere nytte. Selv om det dog for virksomheter handler om å

maksimere nytte for egen del, mens man i utilitarismen søker nytte eller glede for flest mulig. (Carson & Skauge, 2021, ss. 60-61). Nytteprinsippet kan dog også passe med ideelle organisasjoner, som ikke har som formål å maksimere sin egen nytte. Slike organisasjoner søker gjerne heller mot andre mål enn egennytte, som for eksempel for grupperes rettigheter som står dårligere stilt, eller for saker som står uten egen stemme (som for eksempel miljøet). Den nytten slike organisasjoner søker er ofte å bedre levestandarden for flest mulig, ved å spre lykke og livskvalitet. Målet er med andre ord å maksimere mest mulig *pleasure* for flest mulig.

Utilitarismen gir heller ikke virksomheter noe rom for ansvarsfraskrivelse, ettersom det er konsekvensene av handlingene en utfører som er avgjørende. Virksomheter kan dermed ikke fraskrive seg ansvar for konsekvensene deres handlinger medfører med å hevde at deres intensjoner var gode. Selv med gode intensjoner må de stå ansvarlige for negative konsekvenser. En kan heller ikke fraskrive skyld ved at en fikk beskjed om å utføre handlingen en gjorde, ettersom utilitarismen er lett tilgjengelig for alle, og å overveie konsekvenser forut for en handling er lett tilgjengelig for alle og enhver. En vil derfor uansett være ansvarlig for de konsekvensene en skaper. (Carson & Skauge, 2021)

3.1.2 Deontologi

Den andre etiske teorien jeg skal ta for meg er den deontologiske teorien, utviklet av filosofen Immanuel Kant. Deontologien setter fokus på intensjonen bak handlingen en gjør, framfor konsekvensen av handlingen som en gjør i utilitarismen. Hvorvidt en handling har gode konsekvenser har dermed ingen betydning, dersom intensjonene bak handlingen var gode, ifølge deontologien. Deontologi er en plikt etikk, som betyr at det å handle riktig er å handle i overensstemmelse med de plikter en har. Den etiske plikten en har mener Kant er å handle etter visse lover og regler. Med lover og regler siktes det mot moralloven som Kant kaller for *det kategoriske imperativ*. Det kategoriske imperativ har flere formuleringer, men det er to som stort sett blir benyttet. (Alexander & Moore, 2021 (ed.)).

Den første formuleringen av det kategoriske imperativ lyder som følger:

«Handle etter den maksime gjennom hvilken du samtidig kan ville at den skal bli en allmenn lov» (Carson & Skauge, 2021, s. 67)

Denne formuleringen, som gjerne kalles *allmennloven*, kan forstås slik at en kun kan handle på en slik måte at en kan ville tillate alle andre å handle etter samme handlingsregel som du

selv benytter ved en handling. Du må kunne ønske at handlingsregelen du bruker kunne vært en allmenn og universal lov. Du må derfor spørre deg selv om du ville tillat alle andre å handle på lignede måte, før du selv utfører en handling. Er svaret ditt nei, er dette en handling du må frastå å utføre. Er svaret ja derimot kan du velge å utføre handlingen. For å finne den rette handling må du derfor ved bruk av fornuften anvende dette imperativet før du handler. På denne måten sikrer du deg mot å handle uetisk, på samme måte som alle andre også skal være i stand til å komme fram til dette. (Carson & Skauge, 2021, ss. 67-69). For virksomheter betyr dette at de kun kan tillate seg selv å handle på en måte de ville tillat alle andre å gjøre.

Den andre formuleringen av det kategoriske imperativ lyder som følger:

«Handle slik at du alltid bruker menneskeheten både i din egen person og i enhver annens person samtidig som et formål og aldri bare som et middel». (Carson & Skauge, 2021, s. 69)

Denne formuleringen kalles ofte for *humanitetsformuleringen* ettersom den fokuserer på menneskeverdet og den plikten du har til å behandle andre mennesker med respekt og som egne autonome individer. Formuleringen forteller en at en aldri skal benytte seg av andre som rene midler for egen vinning, men heller som individer med egne formål, i sine egne liv. Det betyr dog ikke at du aldri kan benytte andre for egen vinning, så lenge det ikke er utelukkende for dette. Skal du benytte andre, må det derfor være noe de selv kan tjene på for egne formål (Alexander & Moore, 2021 (ed.)). For eksempel når en arbeidsgiver benytter seg av andre mennesker i driften av sin virksomhet for å tjene penger på dette, men samtidig også gir arbeiderne en rettferdig lønning som gir dem en egen vinning (Carson & Skauge, 2021, ss. 70-71). Det er viktig å anerkjenne de en omgås og deres frie vilje. Bryter en med respekten til andres menneskeverd og bruker de utelukkende for egen vinning, handler en dermed uetisk.

Virksomheter har dermed, i deontologisk forstand, en etisk plikt til å kun handle slik de ville tillatt andre å handle. Virksomheter kan dermed ikke benytte seg av egne uredelige spilleregler for egen vinning, som de ikke ville tillat andre å benytte seg av. I tillegg er de nødt til å respektere menneskeverdet til de menneskene de benytter i sin drift og som de samhandler med, samt at de må respektere at deres ansatte har sine egne liv. Med et deontologisk standpunkt kan en dermed se at virksomheter har visse ansvar og må samhandle med det kategoriske imperativ.

3.1.3 Dydsetikk

Den tredje og siste etiske teorien jeg skal ta for meg er dydsetikken. Kjernen i dydsetikken er at man skal utvikle seg til gode personer, eller virksomheter, med gode karaktertrekk. En skal utvikle seg til gode mennesker og til gode samfunnsborgere. Denne utviklingen er en del av det menneskelige, og svært viktig for å utvikle ditt potensial som person. For å leve det gode liv, må en dermed utvikle disse potensialene på best mulig måte. For å oppnå denne utviklingen som person, må en også utvikle sine dyder og bli et menneske som er dydig. Dydene er de egenskapene og karaktertrekkene en bør strebe etter å inneha, slik at en utvikler seg til den beste utgaven av seg selv. Når en utvikler disse egenskapene, altså dydene, og behersker disse godt, vil man etter hvert også handle dydig. Når en gjør dette, vil en etter vært også bli en dydig person. Med andre ord: en er det en gjør. Det som definerer deg, er det du gjør og måten du handler på. Dette er det sentrale i dydsetikken. Det handler om hvem du er, og hvem du ønsker å utvikle deg til å være (Hursthouse & Pettigrove, 2018 (ed.)).

Eksempler på viktige dyder er rettferdighet, mot, måtehold, dømmekraft og medmenneskelighet (brukes framfor medfølelse oversatt fra compassion). Disse dydene må utvikles for at en skal kunne bli et mest dydig, og dermed godt menneske som mulig. Et viktig element ved dydene er at de ofte er en mellomting, eller en harmoni, mellom to ytterpunkter. Mot er for eksempel en harmoni mellom feighet og dumdristighet, mens måtehold er en harmoni mellom grådighet og ødsel. For å leve et godt liv, og derfor å være god, må en handle i overensstemmelse med dyder som dette. Om du handler slik, vil du også være modig og rettferdig, som er egenskaper et godt menneske har (Carson & Skauge, 2021, s. 77) (Hursthouse & Pettigrove, 2018 (ed.)).

Aristoteles (en av tenkerne bak dydsetikken) mente også at det var viktig at en handlet etter det beste for fellesskapet. Dette fordi det også ville medføre det beste for alle som individ. Handler en etter dette vil en både utvikle seg selv, og fellesskapet til sitt beste potensiale. Prinsippene i dydsetikken kan og anvendes på virksomheter, som vil si at de også må handle etter fellesskapets beste, fordi det igjen også vil være for deres eget beste. Det betyr og at de må handle dydig for å få karakteristikk som en god virksomhet, på lik linje med alle andre. Om de gjør dette vil de utvikle seg til en god virksomhet, som vil påvirke de ansatte/frivillige i en positiv retning, samt at dette vil ha en positiv virkning på virksomhetens samarbeidspartnere. Når en virksomhet er god, vil den også få et godt omdømme, som igjen kan hjelpe virksomheten i sin utvikling. (Carson & Skauge, 2021, ss. 79-80). Å opptre slik som virksomhet er dog ikke utelukkende positivt for lønnsomheten til en virksomhet, og

gjelder derfor ikke utelukkende for private næringsdrivende bedrifter. Det er også svært viktig for å skape tillit og legitimitet for driften av virksomheten for resten av samfunnet. Dette gjelder da særstilt også for frivillige organisasjoner og institusjoner som arbeider for andre formål en økonomisk vinning. Slike organisasjoner er avhengige av å ha tillit og bli vist legitimitet av samfunnet. Dette gjør de ved å framstille seg som gode virksomheter som kjemper for gode saker. For å fremstilles gode, må de også være genuint gode. Handler de ikke godt, vil de heller ikke framstilles slik i samfunnet, og det vil dermed også føre til mangel av tillit og legitimitet. Er dette tilfellet ville de ikke lenger kunne operere for å oppnå sine mål.

3.2 CSR (Virksomhetsetikk)

Når en snakker om virksomhetsetikk, eller CSR som det også kalles, snakker man om det etiske ansvaret bedrifter, institusjoner og organisasjoner, både private og offentlige, har i sin drift og i sine virksomheter. Det omfatter virksomheters legitimitet og hvilket ansvar de har utover å maksimere profitt, om de har noe ansvar utover å ha mest effektiv drift, eller om de rett og slett ikke har noe ansvar utover dette. Det finnes flere teorier som omhandler hvorvidt virksomheter, eller bedrifter, har noe etisk og sosialt ansvar i samfunnet for øvrig, om hva dette ansvaret eventuelt er, og om hvordan de bør agere som en agent i samfunnet.

3.2.1 Interessentteorien

Den første teorien om CSR jeg skal ta for meg er *Interessentteorien* som ble utviklet av R. Edward Freeman. Teorien går ut på at virksomheten har et ansvar overfor virksomhetens interessenter. Det vil si de som har en viss interesse av driften og resultatet av virksomheten, enten det er aktører eller personer som bidrar til å påvirke virksomheten, eller aktører eller personer som blir påvirket av virksomheten. Ifølge teorien skal virksomheter forsøke å ta hensyn til alle som anses som interessenter når de skal ta beslutninger. Selv om teorien tar for seg flere av de etiske ansvarsområdene en virksomhet har, og hvilket ansvar de har ovenfor samfunnet i sin drift, poengterer Freeman dog at Interessentteorien ikke er en etisk teori. Freeman mener heller at det er en teori om driftsledelse, en driftsledelse som bør utføres på etisk vis. Dette fordi Freeman mener at virksomheter vil tjene på å ta på seg etiske og samfunnsmessige ansvar (Carson & Skauge, 2021, ss. 143-148, 63-64).

Teorien har fire nivåer av interessenter, hvorav de to første anses som primære, som vil si at de er de nivåene av interessenter som er mer direkte berørte av virksomheten. På det første nivået finner vi virksomhetens ansatte. De ansatte er de som er mest interne i virksomheten av

interessentene og sterkest påvirket av virksomhetens drift. På første nivå er det dermed snakk om virksomhetens ansvar overfor sine ansatte. Virksomheten er ansvarlig for å sikre gode arbeidsforhold med godt miljø og god sikkerhet for arbeiderene. Videre er de også ansvarlige for å overholde sine ansattes rettigheter i henhold til organisasjonsfrihet, forbud mot diskriminering og rasisme, samt å ikke bli utsatt for tvangsarbeid. (Carson & Skauge, 2021, ss. 148-151).

Det neste nivået angår de andre direkte berørte av driften av virksomheten. Dette er for eksempel kunder eller brukere, men også underleverandører og samarbeidspartnere av virksomheten. Virksomhetens ansvar på dette nivået inkluderer blant annet å drive etisk markedsføring overfor kundene/brukere av virksomheten, samt å ha en drift som gjør denne gruppen fornøyd med virksomheten slik at de forblir lojale til virksomheten, som igjen vil medføre bedre salg og drift. I henhold til underleverandører og samarbeidspartnere er virksomheten et ansvar for å ha en etisk drift, og ikke utnytter noen av disse partene på noe vis. Videre er også virksomheten ansvarlige for å sørge for at underleverandør og samarbeidspartnere også har en god og etisk drift, for at virksomhetens selv ikke skal bli en del av deres uetiske drift (Carson & Skauge, 2021, ss. 153-156).

Videre har vi de to nivåene som anses som sekundære interessenter, som ikke er like direkte involvert i virksomheten. Myndigheter, ideelle organisasjoner og aktivistorganisasjoner er noen eksempler på slike indirekte interessenter. I motsetning til de to første nivåene må hensyn mot de indirekte interessentene tas fra situasjon til situasjon. Hensynene en må ta, og ovenfor hvem (hvilke organisasjoner), varierer mellom hvilke forskjellige prosjekt virksomheten har. Selv om de ikke er direkte involvert, kan slike organisasjoner fungere svært godt som pressgrupper som presser virksomheter til å handle etter visse retninger. For eksempel om en klimaaktivistorganisasjon presser en virksomhet til å ha mer klimavennlig og bærekraftig drift. Dette kan gjøres ved å fremme svært kraftig kritikk, som vil gi negativ medieomtale. Virksomheter vil dermed måtte ta hensyn til slike organisasjoner, og retningslinjene de presenterer, for å unngå dette (Carson & Skauge, 2021, ss. 156-158).

Til slutt har vi det fjerde nivået som omhandler virksomheters globale ansvar. Freeman omtaler ikke virksomheters globale ansvar selv, men på spørsmål om hvor langt ansvaret strekker seg, har en kommet fram til at ansvaret kan strekke seg globalt ettersom vi lever i en stadig mer globaliserende verden. Dette etter som flere virksomheter har utviklet seg til å fungere som økonomiske og politiske enheter på et internasjonalt plan, som også medfører et visst globalt ansvar som følger av den globale makten de har. Enkelte virksomheter har enorm

påvirkning på den globale økonomien, og deres drift kan ha enorme konsekvenser for store deler av verden. Virksomheter er derfor ansvarlige for å føre en forsvarlig drift som er etisk og ikke medfører skade for samfunnet. Ansvar inkluderer også å betale tilstrekkelig skatter. At de ikke tar med seg alt av verdier fra områder de opererer i, uten å etterlate noe av verdi for lokalsamfunnet (Carson & Skauge, 2021, ss. 159-162).

3.2.2 CSR: Ansvar utover profit?

Videre kan en se at store deler av fagfeltet som arbeider med CSR-teori har standpunktet at virksomheter både har, og burde ta på seg et ansvar utover egen vinning. Det er dog noe uenighet blant disse om hvor stort dette ansvaret virksomheter burde påta seg skal være, og for hva virksomheter burde være ansvarlige for. Det finnes derfor mange forskjellige meninger om hva CSR er og hva det innebærer, og hva som er relevant å diskutere innad i dette fagfeltet. Benedict Sheehy forsøker å forene standpunktene til de respektive akademiske disiplinene i å finne en felles forståelse av CSR, samt å komme med et forslag på en definisjon som inkluderer aspektene innenfor konseptet om CSR. (Sheehy, 2015).

Sheehy presenterer en forståelse av CSR som «International private business self-regulation of harms and public good» (Sheehy, 2015, s. 19). Sheehys presentasjon av CSR bærer et preg av å være av en institusjonell forståelse av konseptet. CSR handler dermed, ifølge Sheehy, om det sosiale ansvaret virksomheten må ta hensyn til i henhold til selve driften av virksomheten. Dette gjelder som retningslinjer for de styrende innad i virksomheten. Virksomheten har blant annet et ansvar for å minimere skaden virksomhetens drift kan forårsake for resten av samfunnet. Driften må minimere mengden samfunnskostnader de kan påføre. Videre er de ansvarlige for å tilby varer og tjenester som bidrar til en positiv utvikling i samfunnet, og at virksomhetens fortjeneste kommer fra slike tilbud. Ved å følge slike prinsipper som dette vil virksomheter lettere ta på seg det sosiale ansvaret de som aktør har, og at de selv vil kunne klare å regulere dette (Sheehy, 2015).

Det er noe debatt om det burde være mer offentlig regulering av virksomheter innenfor CSR (Sheehy, 2015, s. 19). Dette kan dog være vanskelig å få til i en globaliserende økonomi. Dersom myndigheter i et område bestemmer seg for å innføre reguleringer og lover for virksomheter kan virksomheten bestemme seg for å flytte driften til andre områder for å unnsnippe disse reguleringene. Internasjonale virksomheter strekker seg også over flere land med forskjellige lover og reguleringer. Med mindre en kan få til noen internasjonale lover og reguleringer, som kan være vanskelig, må en dermed etterlate dette ansvaret til virksomhetene

selv. Virksomheter kan likevel ikke gå fritt vilt uten en forsvarlig etisk drift. Å ha en god drift i henhold til CSR vil ofte være til det beste både for virksomheten og det øvrige samfunn. En god drift skaper tillit som gjør virksomheten mer attraktiv. «Godheten» må riktignok være genuin, ettersom kontrasten ville medført negative konsekvenser for virksomheten.

Globaliseringen gjelder også for flyten av informasjon som også er blitt vesentlig mer tilgjengelig for personer. Samtidig som det også er blitt lettere å avsløre brudd hos virksomheter. Har en virksomhet en uetisk drift, vil dette være lettere å avsløre, samt at informasjonen om dette lettere vil bli spredt globalt, som vil medføre til dårlig omtale som vil påvirke virksomheten. Å opprettholde en god CSR drift er derfor noe som er i alles beste interesse.

3.2.3 Ansvar for samfunn for øvrig?

Videre er det noen som mener virksomheter burde påta seg ansvar for samfunnet som strekker seg utover den driften virksomheten har. Teorien til Archie Carroll er et eksempel på dette. Carroll presenterer fire forskjellige ansvarsområder som virksomheter enten må ha, eller burde ta på seg: økonomisk ansvar, juridisk ansvar, etisk ansvar, filantropisk ansvar. (Sheehy, 2015, s. 6). De to første ansvarsområdene er de virksomheten *må* overholde. Dette er altså deskriptive ansvarsområder de allerede har, som er nødvendige for å opprettholde en forsvarlig og lovlig drift. De to neste nivåene derimot er mer normative. Innen det etiske ansvaret handler det om å gjøre det som er etisk riktig å gjøre, utover det en har juridiske krav om (Sheehy, 2015, s. 6). Dette innebærer å gjøre det som er rettferdig og å minimere skade over sin drift utover det de har krav om. Til slutt har man filantropiske ansvaret. Det filantropiske ansvaret innebærer å gjøre mer for samfunnet utover sin egen drift. Dette innebærer for eksempel å komme med donasjoner til lokalsamfunn eller institusjoner som arbeider for å øke livskvalitet for folk.

Det som kan være problematisk er at noen virksomheter ofte har gode filantropiske initiativ, men likevel ikke strekker til på det etiske ansvarsområdet. Ofte kan virksomheter hevde å ha en god CSR-policy, uten at driften deres etisk strekker til. Dette kan foregå på en slik måte at dette filantropiske ansvaret fungerer mer som et skalkeskjul for å dekke over uetisk drift og kan føre til at det blir sett på som *greenwashing*. (Sheehy, 2015, ss. 6-7). Dette kan være virksomheter som har store donasjoner, samtidig som de skaper store skader på klimaet eller skaper samfunnskostnader i lokalsamfunnet de driver i, uten at de påtar seg noe ansvar for dette. En kan dermed tenke seg at det er nødvendig at disse samfunnskostnadene som skapes, eller eksternaliteter som de kalles, blir internalisert til å være noe en virksomhet faktisk står

ansvarlige for. Dette er nødvendig for at CSR skal ha den effekten den faktisk er tiltenk å ha (Carson & Skauge, 2021, ss. 184-186). En slik internalisering passer sammen med tanken om å «reduce harm» som Sheehy presenterer i sin forståelse av CSR, samtidig som det og passer godt med virksomhetens etiske ansvarsområde. Ettersom offentlig regulering er vanskelig i den globaliserte verden, er det dermed nødvendig å sette et press på virksomheter for å ta et slikt ansvar. Dette kan gjøres ved at frivillige organisasjoner setter press på dem, og setter virksomhetens omdømme på prøve om de ikke handler riktig. Dette vil igjen være skadelig på et annet plan enn det juridiske, men som likevel vil ha en effekt på virksomhetens framtidige drift.

4.0 Case: FIFA i Qatar

I denne delen av teksten skal jeg anvende teorien som er blitt presentert i de foregående delene av teksten. Jeg skal anvende denne teorien for å se på hvilket ansvar FIFA har utover sin drift av fotball, og spesielt deres ansvar i henhold til menneskerettighetene. Jeg skal deretter se på hvilket ansvar de har for forholdene i Qatar, i deres forberedelse til Fotball-VM som de skal arrangere vinteren 2022. Jeg vil så se på deres håndtering av situasjonen og diskutere tekstens problemstilling opp under dette.

4.1 Hvorfor CSR gjelder for FIFA

Når en snakker om CSR er det ofte rettet mot private bedrifter i næringslivet, og diskusjonen er ofte rettet mot hvilke retningslinjer og reguleringer en må ha for at driften av disse skal fungere godt og rettferdig. CSR gjelder dog ikke eksklusivt for slike virksomheter, men også for offentlige institusjoner og organisasjoner, og for ideelle organisasjoner med andre målsetninger enn for eksempel private bedrifter. (Sheehy, 2015, s. 6). Dette inkluderer derfor også FIFA, ettersom de er registeret som en non-profit ideell organisasjon. Ifølge Sheehy er prinsippene innenfor CSR også noe som må inngå for organisasjoner som FIFA. Som en ideell organisasjon betyr dette at de ikke har et hovedfokus på økonomisk vinning. Dette betyr at de som organisasjon både kan og burde påta seg et større ansvar som virksomhet utover egen drift. De kan også heller ikke velge å se vekk fra sitt etiske ansvarsområde i henhold til Carroll, samt ignorerer de eksternaliteter de skaper, for å øke sin egen økonomiske vinning, ettersom dette vil være direkte motstridene til den typen virksomhet de utgir seg for å være, og for de verdier de utgir de står for.

Dessuten har FIFA som sportsorganisasjon, riktignok etter en god del press både fra humanitære organisasjoner samt juridisk press, anerkjent at de har et visst ansvar. Prosessen

har vært langsom, men har likevel ført til at FIFA har anerkjent et ansvar til å opprettholde menneskerettigheter i henhold til *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021, s. 9). I disse retningslinjene ble det bestemt at store idrettsorganisasjoner som tildeler *Mega sport events (MSE)*, som for eksempel FIFA og den internasjonale olympiske komite (IOC), kunne bli konstituert med å bli sett på som bedrifter i henhold til FNs retningslinjer for etisk drift og overholdelse av menneskerettigheter. (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021, s. 9). Dette betyr at FIFA selv, samt resten av samfunnet, allerede anerkjenner at de har et visst ansvar overfor menneskerettighetene.

FIFA er en organisasjon som har svært mye global makt, både økonomisk og kulturelt. Til tross for at de er non-profit, har de likevel en enorm omsetning på \$6,4 milliarder og en formue i sine \$2,7 milliarder US Dollars i reserver (per 2019) (Harris, 2019). FIFA har dermed svært stor økonomisk styrke som medfører svært mye makt. I tillegg har FIFA svært store navn som samarbeidspartnere som for eksempel Coca Cola og Visa. Gjennom den enorme kapitalen og kontakter med store selskaper som er blant de største i verden har FIFA dermed stor global makt som medfører muligheter til å utføre en forskjell. Ettersom de er non-profit og en ideell organisasjon, er dette noe de burde gjøre. FIFA har ikke noe grunnlag til å ikke innføre tiltak for å sikre seg mot brudd, og heller ikke noe grunnlag til å ikke sikre tiltak for de FIFA er ansvarlige for. Å bidra økonomisk til å løse samfunnsproblemer er noe FIFA uten problemer kunne gjort. Å sitte på så store summer uten å bidra blir med det direkte motsigende, og kan ikke forsvares.

FIFA har også en stor kulturell påvirkning på folk. Fotball er verdens største idrett, og verdensmesterskapet er ofte årets største begivenhet årene det arrangeres. Fotball er svært viktig i mange kulturer og står sentral i mange menneskers liv. Store personligheter og organisasjoner/klubber innenfor fotballen har derfor en stor påvirkningskraft på veldig mange mennesker. Fotballens sterke påvirkningskraft kan eksempelvis vises ved Mohammed Salahs påvirkning i Liverpool. For mens hatkriminalitet mot muslimer stort sett er gått oppover i Storbritannia, har den i Liverpool heller gått ned, og dette er blitt vist å være sterkt påvirket av Salah som er blant de største stjernene hos Liverpool FC (Brodahl, 2019). Denne påvirkningskraften som FIFA har, burde de derfor benytte for å fremme gode saker som menneskerettigheter, og for å oppmuntre til en utvikling i riktig retning. Med stor makt, følger et stort ansvar, og dette ansvaret burde FIFA ta på seg.

Nå som det er vist at FIFA er en organisasjon som kan ansvarliggjøres for sine handlinger, og som burde påta seg visse andre ansvar i tillegg, kan vi gå videre til å se på hvilket ansvar FIFA har, og hva dette har å si for deres drift, og hvordan drift de burde ha.

4.2 FIFAs ansvar og legitimitet

Under dette punktet skal jeg diskutere hvilket ansvar FIFA har, og da spesielt i henhold til deres ansvar overfor menneskerettighetene. FIFA har etter FNs retningslinjer, som jeg nevnte i del 4.1, et ansvar for å overholde menneskerettighetene samt å promotere disse og jobbe for en konstruktiv utvikling for disse. Det har dog vært en lang prosess å komme hit, ettersom de ved tidligere anledninger har benektet alt ansvar før det er blitt gjort en direkte kobling mellom dem selv og avslørte brudd. (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021, s. 8). Etter press har dog FIFA innført enkelte tiltak for å bedre utviklingen i riktig retning i deres arbeid opp mot mesterskap. Blant annet er det kommet endringer i det styrende i henhold til arrangementet, ved at det nå er utplassert en FIFA kontrollert enhet i vertslandet av mesterskap for å bidra til planlegging og gjennomføring av mesterskapet. Ved å gjøre dette er de nå også ansvarlige for å sørge for at menneskerettigheter blir overholdt i prosessen. Samt kan de ved dette også ansvarliggjøres for eventuelle brudd hvor de er delaktige (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021, s. 14). Dette er dog det ansvaret FIFA deskriptivt allerede har. Videre skal vi se at flere av teoriene forteller at FIFA normativt har et stort ansvar for å påta seg ansvar for menneskerettigheter, og å bidra til en bedre utvikling.

Ansvar for menneskerettigheter og samfunnet kan en også finne i de teoriene som er blitt gjennomgått tidligere i teksten. Dette kan vi finne flere eksempler på når vi ser på CSR-teoriene som er blitt gjennomgått. Til å begynne med skal jeg se mot ansvarsområdene til Carroll, som ble presentert i del 3.2.3. (Carson & Skauge, 2021) (Sheehy, 2015). Ser man mot det etiske ansvarsområdet, kan man se mot det sentrale elementet om å redusere skade på samfunnet av sin drift. FIFA må derfor overholde dette prinsippet for å ha en etisk drift. De har derfor et ansvar for å sørge for minimal skade for samfunnet, og å ikke skape samfunnskostnader. Deres drift må derfor sikre miljø, beskytter arbeidere og utføres rettferdig. Å beskytte arbeiderne er viktig for å overholde menneskerettighetene, som er viktig for den menneskelige utviklingen. Brudd på disse vil også medføre store skader for arbeiderne selv, deres familier og de som påvirkes av skadene som kommer som følge av disse bruddene. For å ha en etisk drift, som de burde ha, har derfor FIFA et ansvar for å overholde menneskerettighetene.

Videre kan en se på hvilket filantropisk ansvar (Carson & Skauge, 2021) FIFA kan ta på seg, i henhold til Carrolls teori. Med den kapitalen FIFA har, har de muligheten til å påta seg store mengder filantropisk ansvar, og burde derfor påta seg mer enn de gjør nå. FIFA kan blant annet bidra med å bygge fotballbaner, skoler, bedre helsetilbud osv. i områder som sliter med å etablere slike ting på egenhånd. Omtrent alle land i verden er medlem av FIFA, og derav også land med økonomisk trøbbel. FIFA kunne bidratt til utviklingen i disse landene, selv om det ikke nødvendigvis i utgangspunktet er noe de er ansvarlige for. Land som sliter mye, sliter ofte også med idretten, og derav også fotball. Å bidra til å hjelpe land med bedre utvikling, kunne derfor sannsynligvis også bidratt til å utvikle fotballen i disse landene. Noe som ville vært i FIFAs interesse, og som er mer direkte koblet til deres drift. Disse tankene om å redusere samfunnskostnader og å bidra positivt til utviklingen, som en får fra Carrolls teorier, passer også svært godt sammen med det Sheehy tillegger virksomhetens ansvarsområder i hans definisjon av CSR (Sheehy, 2015).

En kan også se på FIFAs ansvar i lys av interessenteorien, gjennomgått i del 3.2.1. Ansvar som kan pålegges FIFA kan en finne på flere av nivåene i teorien presentert i Carsons tekst (Carson & Skauge, 2021). Det første og kanskje tydeligste ansvaret ligger ovenfor de ansatte. Det vil si at FIFA har et ansvar for å sørge for at deres ansatte har arbeids- og leveforhold som er gode. FIFA er ansvarlige for å garantere de ansattes sikkerhet når de er på jobb. De er dermed nødt til å overholde arbeideres rettigheter, og ikke misbruke dem i sin drift for FIFAs egen vinning. FIFA kan ikke sørge for en egen vinning, som kommer på bekostning og misbruk av deres ansatte.

FIFA har også ansvar overfor de direkte berørte (fra interessenteorien). Her er det snakk om spillere og tilskuere (forbrukere vis a vis interessenteorien), samt underleverandører og samarbeidspartnere. Overfor forbrukere har FIFA et ansvar for å tilby den best mulige driften av fotballen og å skape best mulig underholdning. Overfor spillere er de ansvarlige for å regulere idretten slik at det er trygt for spillerne å delta, opprettholder god helse hos disse, og ikke utnytter dem. Driften skal være etisk overfor forbrukerne og ikke utnytter disse. Det er også behov for etisk drift for å sørge for at forbrukerne har et godt syn på FIFA. Om FIFA ikke har god drift, kan dette medføre til at forbrukerne får en vemodig tilnærming til idretten på grunn av FIFAs handlinger. FIFA er dermed ansvarlige for å ikke «skitne til» idretten som så mange elsker.

FIFA har også ansvar for de andre direkte berørte som underleverandører og samarbeidspartnere. Dette ansvaret inkluderer blant annet rettferdige avtaler og etisk drift i

samarbeidet med disse. FIFA er også ansvarlige for å sørge for at de velger å samarbeide med andre aktører som også har en etisk drift og overholder verdier som FIFA har, slik at de ikke blir innblandet i andre parters uetiske adferd. De har også et ansvar for å sørge for at disse aktørene de samhandler med også overholder deres ansvar overfor sine ansatte, og følger menneskerettighetene i sin drift. FIFA har også et ansvar for at de samarbeider og handler med andre aktører som også opprettholder dette ansvaret, og vike unna de som ikke opprettholder dette.

En kan se på FIFAs ansvar i lys av de tre etiske teoriene som ble gjennomgått i del 3.1. I utilitaristisk forstand, som jeg gikk gjennom i 3.1.1, har FIFA et ansvar for å maksimere mengden *pleasure* for flest mulig, og minimere mengden *pain* (Sinnott-Armstrong, 2021 (ed)) (Carson & Skauge, 2021). Driften må derfor være nyttig og god for flest mulig, og de har dermed et ansvar for å drive fotballen slik at den maksimerer mest mulig glede. De er også ansvarlige for at de involverte (spillere, tilskuere og ansatte) får en maksimering av *pleasure* av FIFAs drift, som vil si at driften også må være til det beste for disse partene.

Dette gjelder også når FIFA skal arrangere mesterskap. Her vil FIFA ha et ansvar for å gi det mest underholdende mesterskapet som mulig, for å gi tilskuere en maksimering av glede. Dette må dog ikke komme på bekostning av arbeidere som benyttes for å fremstille arenaer og infrastruktur. Om arbeidere behandles dårlig, og motstridig overfor menneskerettighetene, vil dette medføre en enorm mengde lidelse for disse arbeiderne. Den lidelse de medføres, av skader, slitasje, traumer og eventuelle dødsfall, er vesentlig større enn den glede tilskuere har mulighet til å få av mesterskapet. Dårlig behandling av arbeidere vil også medføre vemodig opplevelse blant tilskuere, som bidrar til å redusere opplevelsen, og dermed redusere gleden de får av mesterskapet.

Brudd på menneskerettigheter for å skape et mest mulig underholdene mesterskap vil dermed medføre til at mengden *pain* ut-kalkulere mengden *pleasure* i det store bildet. FIFA vil dermed ikke klare å maksimere mengden *pleasure* uten å overholde menneskerettighetene, samt å minimere *pain*, og er derfor noe en i utilitaristisk forstand ikke kan gjøre (Sinnott-Armstrong, 2021 (ed)). FIFA må derfor i henhold til utilitarismen overholde menneskerettighetene i sin drift, ettersom alternativene kun kan øke mengden *pain* betydelig.

Videre kan en se på FIFAs ansvar i henhold til deontologi, gjennomgått i del 3.1.2. Utifra denne kan en se på de pliktene FIFA har utifra det kategoriske imperativ. I henhold til *allmennloven*-formuleringen av imperativet er FIFA pliktet til å handle etter hvordan de ville

ønsket å tillate andre å handle. (Carson & Skauge, 2021). Handlinger en ikke ønsker i samfunnet, kan dermed ikke FIFA tillate seg å gjøre. Handlinger som korrupsjon, utnyttelse, menneskerettighetsbrudd, uærlig og uetisk drift er ting en ikke ønsker seg, og FIFA er dermed pliktig til å unngå slikt. De er forpliktet til å handle etisk, rettferdig og i overensstemmelse med hvordan de forventer at andre også driver sine virksomheter. De har et ansvar for å handle og behandle andre slikt de forventer og tillater andre å handle og behandle dem.

*Humanitets-*formuleringen av det kategoriske imperativ gir også et tydelig ansvar som FIFA vil væreforpliktet til. Denne formuleringen omhandler menneskeverdet, og at en er forpliktet til å behandle andre personer på en human måte, og som mennesker med formål i seg selv og ikke som rene midler (Alexander & Moore, 2021 (ed.)). Denne formuleringen står svært sentralt sammen med menneskerettighetene, ettersom formuleringen forteller en at man skal behandle andre med respekt og som egne individ med egne formål. En skal respektere disse livene og deres gjøremål. En har dermed en etisk forpliktelse til å overholde menneskerettighetene ettersom dette er en nødvendighet for å overholde *humanitets-*formuleringen. FIFA har dermed en etisk forpliktelse i deontologisk forstand å overholde menneskerettighetene, og FIFA har et ansvar for å sørge for at disse blir overholdt for arbeidere som jobber i forbindelse med mesterskap, slik at de har dette ansvaret i sin øvrige drift.

Avslutningsvis fra de etiske teoriene jeg har gått gjennom har vi dydsetikken, gjennomgått i del 3.1.3. Dydsetikken handler om å bli den best mulige utgaven av seg selv, og om å handle godt eller riktig, som en gjør ved å handle i overensstemmelse med dydene. Det omhandler å utvikle en best mulig karakter, og derfor også om hvordan en blir sett på av omverden (Hursthouse & Pettigrove, 2018 (ed.)). I henhold til dydsetikken har FIFA et ansvar for å handle godt og riktig, slik at de blir sett på som en god og etisk virksomhet, som betyr at de må handle dydig. FIFA har et ansvar for å handle på rettferdig vis, ettersom dette er blant de mest sentrale dydene. Det vil si at de må handle på ærlig og redelig vis, uten å utnytte noen andre personer eller aktører på urettferdig vis.

En annen viktig dyd FIFA må handle i overensstemmelse med er medmenneskelighet (i form av medfølelse etter oversettelse av compassion) (Hursthouse & Pettigrove, 2018 (ed.)). FIFA har dermed også ansvar til å behandle de involverte som medmennesker, som de kan gjenkjenne seg selv i. De skal behandle dem som om de ville gjort om de omgikk dem direkte. Utifra disse to dydene er det dermed tydelig at FIFA har et ansvar for å overholde menneskerettighetene, og å behandle alle ansatte som deltar i arbeidet av driften av

organisasjonen, samt som de som arbeider for å forberede mesterskap, med respekt og medmenneskelighet og som likeverdige. FIFA er nødt til å overholde menneskerettigheten til å være dydig, og derfor er det et etisk ansvar de har å overholde.

Hvordan en blir sett på og karakterisert, og spesielt ønsker å bli karakterisert er som nevnt svært viktig i dydsetikken. (Hursthouse & Pettigrove, 2018 (ed.)). Man er det man gjør, og det betyr at for at FIFA skal bli sett på som en god og etisk virksomhet, må de dermed også handle godt og etisk. For å bli sett i godt lys er de dermed avhengige av at de opprettholder menneskerettigheten, og handler etisk riktig. Hvordan de framstilles er et resultat av hvordan en handler. Det er også svært viktig for deres drift, og for den tilliten en har til FIFA. En tillit FIFA er avhengig av å opprettholde tillit, for å kunne opprettholde sin legitimitet som organisasjon.

Å overholde menneskerettigheter og det ansvaret en har, er svært sentral i opprettholdelse av legitimiteten til virksomheten. En legitimitet virksomheter, også FIFA, er avhengig av. Ved brudd av menneskerettigheter bli virksomheter møtt av voldsom kritikk, og blir umiddelbart utfordret på deres drift. (Heupel, Hirschmann, & Zurn, 2017, s. 347). Slik kritikk og utfordringer risikerer å sette virksomhetens legitimitet i fare. Heupel viser gjennom til ti situasjoner hvor internasjonale organisasjoner var nødt til å innføre retningslinjer for å opprettholde sin egen legitimitet, etter at det var avslørt at de hadde hatt brudd i opprettholdelsen av disse rettighetene. For å redde legitimitet ble disse innført i ettertid, med unntak av den ene situasjonen hvor EU innførte lignende tiltak som FN etter å ha observert deres situasjon og den kritikken de møtte etter avslørte brudd. (Heupel, Hirschmann, & Zurn, 2017).

Det samme er tilfelle for FIFA som etter press valgte å anerkjenne FNS retningslinjer som en del av sine egne (henvist til i del 4.1) (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021). Dette er svært viktig, hadde de fortsatt å nekte å ta på seg slike ansvar, kunne dette medført til en svekkelse av tillit og legitimitet. Dette er viktig for FIFAs eksistens ettersom de er avhengig av å ha tilliten fra nasjonale forbund rundt om i verden. Hadde disse trukket seg ut, ville dette svekket FIFA betraktelig, og muligens også medført til nedleggelse. Samtidig er de også avhengige av den generelle befolkings anerkjennelse, ettersom disse også kan pålegge press på sine nasjonale forbund igjen. Det er derfor viktig å fremstå som en god drift som kna bli vist tillit til, som kan sammenlignes godt med tanken innen dydsetikken, for at FIFA skal opprettholde sin legitimitet. FIFA er også avhengige av å ha en god drift for å ikke bli møtt med motstand av organisasjoner som Amnesty, for å opprettholde sin legitimitet. Som igjen

betyr at de også må ta visse hensyn overfor indirekte interessenter også for å sikre sin egen legitimitet.

4.3 Hvilket ansvar har FIFA i Qatar, samt andre arrangørland av Fotball-VM?

Nå har vi sett på hvilket ansvar FIFA har for å opprettholde og promotere menneskerettigheter, samt det ansvaret de har fått og føre en etisk drift. Vi har og sett på hvilket ansvar FIFA kan og burde påta seg utover driften av fotball for samfunnet for øvrig. Videre skal vi nå se på hvilket ansvar som kan pålegges FIFA angående situasjonen i Qatar, samt hva slags ansvar de har overfor fremtidige vertsland av verdensmesterskapet i fotball, og hvilke krav de burde sette til disse.

Qatar har som nevnt svært kritikkverdige forhold for fremmedarbeiderne sine. Blant annet har arbeidere blitt utnyttet, ikke fått betalt i tide (om de i det hele tatt har mottatt betaling), blitt fratatt reisedokumenter osv. (Al-Dosari, 2020). Disse forholdene har de fått svært mye kritikk fra blant andre Amnesty og flere andre menneskerettighets-organisasjoner. Denne kritikken har også strekt seg til FIFA, som har tildelt mesterskapet for 2022 til Qatar. mye av kritikken til FIFA går ut på at de ikke gjør nok for å fremme menneskerettigheter i arbeidet med forberedelsene til mesterskapet, og at de ikke påtar seg nok ansvar for bruddene som har forekommet i Qatar.

FIFA møtte allerede sterk kritikk ved tildelingen av VM 2022 til Qatar. Qatar er kjent for å ha mange fremmedarbeidere, og for at forholdene for disse ikke er spesielt gode. Samt er Qatar og et land som er problematisk overfor menneskerettigheter. Anklagene for korrupsjon kom raskt, og blitt vist svært sannsynlige. Som vi har sett, har FIFA et etisk ansvar for å ha en rettferdig og redelig drift, noe som ikke går overens med korrupsjon. FIFA har dermed et etisk ansvar overfor dette, og tildelingen til Qatar burde aldri ha funnet sted.

FIFA har som vist et ansvar for å overholde menneskerettighetene, og selv om det ikke er de selv som står bak bruddene i Qatar, har de likevel et ansvar overfor dette. Det er dog, som vi har sett i del 4.2, ikke noe grunnlag til at FIFA ikke har noe ansvar for disse bruddene. Vi har sett at ansvaret til FIFA også strekker seg til deres underleverandører og samarbeidspartnere, og for å sørge for at disse også overholder menneskerettigheter, og å velge aktører som de vet har en etisk drift. FIFA er derfor også ansvarlige for bruddene som utføres av Qatar, og burde satt inn en betydelig innsats for å sørge for at disse rettighetene blir overholdt.

Verdensmesterskapet er dessuten noe Qatar arrangerer på vegne av FIFA, som gjør FIFA direkte involvert. Som vi har sett har FIFA også et ansvar for å promotere

menneskerettigheter, og det har de hatt en betydelig mulighet for å gjøre i anledningen til dette mesterskapet, og denne muligheten burde de i mye større grad ha tatt.

Det har dog blitt noe forbedring for fremmedarbeidere i Qatar etter de ble tildelt VM, og etter de har fått press av FIFA til å forbedre forholdene. Dette Det er kommet på plass flere lover som skal sikre arbeiderene, men Qatar har fortsatt ikke velfungerende nok systemer til å overholde dette, og mange faller likevel utenfor. Selv om FIFA har bidratt til å bedre situasjonen, har de gjort dette etter selv å ha blitt presset til det, og de har heller ikke gjort en tilstrekkelig jobb. Selv om en kan se fornedrelser er fortsatt situasjonen fortsatt svært kritisk (Al-Dosari, 2020, s. 47).

FIFA kunne gjort betydelig mer, og har derfor et ansvar for å gjøre dette. FIFA har flere Næss (Næss, 2017) presenterer i sin tekst en situasjon hvor FIA var i en tilsvarende situasjon i Bahrain som FIFA har i Qatar. I teksten presenterer Næss metoder FIA kunne benyttet for å bedre situasjonen, og disse fungerer også i situasjonen for FIFA i Qatar. Disse metodene er: Diplomati, boikott, ekskludering og beslutningspåvirkning (advocacy). De to første er nok mindre aktuelle. Boikott er blitt foreslått (Norges fotballting), men ble avstemt for å benytte andre metoder. De to siste metodene er de med mest potensiale, og sistnevnte den mest sannsynlige å få effekt av.

Ved beslutningspåvirkning kan en forsøke å påvirke å overbevise Qatar med å forbedre sine praksiser. Ved slikt arbeid kan en og forsøke å pålegge et press på Qatar, som etter vært ville gitt dem lite andre valg enn å gi etter for å unngå negativ omtale, som ville vært direkte motstridene for deres mål for å arrangere VM i utgangspunktet. Ved beslutningspåvirkning kan en og faktisk overbevise om at det er det rette å gjøre, å hjelpe Qatar med å skifte sine holdninger og få en utvikling i riktig retning. Hadde det ikke fungert kunne de truet med å benytte seg av ekskludering, ved å flytte arrangementet, dette måtte dog skjedd tidligere ettersom det er for sent per nå (Mai 2022). Flere land har allerede gode nok fasiliteter til å arrangere VM. FIFA kunne flyttet mesterskapet til et annet land uten problemer til blant annet: Tyskland, Storbritannia, Frankrike, Italia for å nevne noen i Europa.

Det er dog viktig at store deler av beslutningspåvirkningen starter allerede før mesterskapet er blitt tildelt. Selv om en kan få til noe med dette arbeidet etter tildelingen, er det likevel svært vanskelig, og så fort tildelingen er skjedd er store deler av mulighetene allerede borte (McGillivray, Koenigstorfer, Bocarro, & Edwards, 2021, s. 10). FIFA må derfor starte dette arbeidet før de deler ut mesterskap. Dette kan de gjøre ved å stille sterke krav til overholdelse

av menneskerettigheter overfor vertsland før de får det tildelt. På denne måten blir det en del av betingelsene for å få lov til å arrangere det, og det aktuelle landet vil dermed strekke seg lenger for å innføre slike endringer for å kunne sikre seg mesterskapet. Som vi har sett tidligere er også FIFA ansvarlige for å forsikre seg om at deres samarbeidspartnere også overholder menneskerettigheter. Dette arbeidet er derfor noe FIFA er nødt til å gjøre for å overholde sitt eget ansvar i sin egen drift. FIFA har også ansvaret for å promotere menneskerettigheter, og ikke bare overveie de selv, og beslutningspåvirkings-arbeidet er derfor også en stor del av det ansvaret som FIFA som organisasjon har.

5.0 Konklusjon

I denne teksten har jeg gått gjennom hvilken situasjon fremmedarbeidere står overfor i forberedelsene av verdensmesterskapet i fotball som skal arrangeres i Qatar 2022. Jeg har henvist til eksempler om dårlige bo- og arbeidsforhold, samt at arbeidere er blitt utsatt for en rekke menneskerettighetsbrudd under deres arbeid i Qatar. Videre i første hoveddel av teksten har jeg diskutert de tre etiske teoriene utilitarisme, deontologi og dydsetikk, og diskutert disse opp mot hvordan de kan anvendes overfor virksomheter. Deretter gikk jeg videre til å presentere CSR og flere teorier innenfor dette fagfeltet. Teoriene som jeg presterte var interessentteorien til Freeman, de etiske ansvarsområdene presentert av Carroll, samt Sheehys forslag på definisjon og felles forståelse for hva CSR er, som han presenterte i et forsøk på å skape en felles forståelse av konseptet og forene fagfeltet.

Etter jeg gikk gjennom teori, gikk jeg deretter over på neste hoveddel av teksten. I denne delen av teksten benyttet jeg meg av teorien jeg presenterte i forrige del for å anvende og diskutere denne teorien opp mot caset om FIFA opp mot problemstillingen av teksten. Jeg begynner først med å vise hvorfor CSR er noe som gjelder for FIFA, blant annet fordi de er en ideell organisasjon, at det er anerkjent at de kan regnes som en bedrift etter FNs retningslinjer om bedrifters forhold til menneskerettigheter, og at de har et ansvar av den store makten de har.

Videre viste jeg til hvilket ansvar FIFA hadde overfor CSR-teoriene og de etiske teoriene. Utifra disse teoriene ble det vist at FIFA har og må ta på seg visse ansvar overfor menneskerettigheter. Det ble også vist til nødvendigheten av at de påtar seg dette ansvaret for å opprettholde sin tillitt og legitimitet. Dette ansvaret inkluderte blant annet et ansvar overfor ansatte, etisk drift samt å sørge for at deres samarbeidspartnere og underleverandører også overholder menneskerettigheter og holder en etisk drift. Noe som førte teksten videre til å

diskutere FIFAs ansvar for menneskerettigheter i situasjonen i Qatar. Ettersom det ble konkludert at FIFA har ansvar overfor menneskerettigheter på generell basis, betyr dette at FIA også er ansvarlige for å sørge for at de FIFA samarbeider med også overholder disse, som i dette tilfelle er Qatar. Dette medfører nødvendigvis derfor at det er grunnlag for å konkludere med at en kan pålegge FIFA deler av ansvaret for menneskerettighetsbrudd i Qatar. Samt kan det også pålegges at ansvar på FIFA overfor at de kunne, og burde. Ha gjort betydelig mer for å opprettholde og fremme menneskerettigheter.

Referanser

- Al-Dosari, K. N. (2020). Assessing the impacts of mega sporting events on migrant workers: A case of the 2022 FIFA World cup in Qatar. *Journal of Philosophy, Culture and Religion*, ss. 28-53.
- Alexander, L., & Moore, M. (2021 (ed.)). Deontological Ethics. (E. N. Zalta, Red.) *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
doi:<<https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/ethics-deontological/>>.
- Brodahl, V. (2019, juni 3.). *Ny Salah-studie: Egypteren har halvert muslimhatet i Liverpool*. Hentet fra Aftenposten.com: <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/9vro8W/ny-salah-studie-egypteren-har-halvert-muslimhatet-i-liverpool>
- Carson, S. G., & Skauge, T. (2021). *Etikk for beslutningstakere - Virksomheters bærekraft og samfunnsansvar*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk .
- FIFA. (2018, Desember Fredag 21.). *FIFA.com/tournaments/mens/worldcup/2018russia/media-releases/more-than-half-the-world-watched-record-breaking-2018-world-cup*. Hentet fra FIFA.com.
- Gert, B., & Gert, J. (2020 (ed.)). The definition of Morality. (E. N. Zalta, Red.) *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. doi:<<https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/morality-definition/>>.
- Harris, R. (2019, Mars 6.). *APNewsBreak: FIFA reserves soar to \$2,7B, revenue at \$6,4B*. Hentet fra APNews.com: <https://apnews.com/article/84ec3bdb7f2c457abdccbe9efa361840>
- Heupel, M., Hirschmann, G., & Zurn, M. (2017). International organisations and human rights: What direct Authority needs for it legitimation. *Review of International Studies*, ss. 343-366.
doi:10.1017/S0260210517000420
- Hursthouse, R., & Pettigrove, G. (2018 (ed.)). Virtue ethics. (E. N. Zalta, Red.) *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. doi:<<https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/ethics-virtue/>>.
- McGillivray, D., Koenigstorfer, J., Bocarro, J. N., & Edwards, M. B. (2021). The role of advocacy organisations for ethical mega sport events. *Sport Management Review*, ss. 1-17.
doi:10.1080/14413523.2021.1955531
- Næss, H. E. (2017). Global sport governing bodies and human rights: Federation Internationale del'Automobile (FIA), the Bherain Grand Prix and corporate social responsibility. *European Journal for Sport and Society*, ss. 226-243. doi:1080/16138171.2017.1349301
- Pattison, P., & McIntyre, N. (2021, Februar 23.). *Revealed: 6,500 migrant workers have died in Qatar since World Cup awarded*. Hentet fra theguardian.com:
<https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/23/revealed-migrant-worker-deaths-qatar-fifa-world-cup-2022>
- Sagdahl, M. S. (2022). *Etikk*. Hentet fra snl.no: <https://snl.no/etikk>
- Sheehy, B. (2015, Desember). Defining CSR: Problems and Solutions. *Journal of Business Ethics*.
doi:10.1007/s10551-014-2281-x
- Sinnot-Armstrong, W. (2021 (ed.)). Consequentialism. (E. N. Zalta, Red.) *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. doi:<<https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/consequentialism/>>.

